

Úvod do fyzioterapie I - Motorické učení

Motorické učení - zahrnuje velmi širokou oblast lidské činnosti a svými výsledky sehrává velmi důležitou roli v ontogenezi člověka. Definice koncepce motorického učení nejsou jednotné. Mezi autory ovšem nejsou v jejím vymezení velké rozdíly či názorové rozpory.

- „Motorické učení je déletrvající změna v pohybovém chování, která je získána jako výsledek praxe nebo zkušeností a je měřitelná retencí (pamětním chováním)“ (Cratty 1973, Oxedine 1984) .
- „Specifická forma učení charakterizovaná zejména osvojováním pohybových dovedností, přičemž jsou osvojovány i vědomosti o pohybové činnosti a rozvíjeny pohybové schopnosti.“
- „Motorické učení chápeme v nejširším slova smyslu jako proces, jehož výsledkem jsou především změny v úrovni pohybových činností (návyků, zručností, schopností) ve vědomostech a s nimi související změny osobnosti v oblasti biologické psychické a sociální“ (Belej, 1984).

Učení - proces učení tvoří jádro učební činnosti žáka. Učení spolu s hrou a prací patří k základním lidským činnostem. Učením získává člověk všechny své vědomosti, dovednosti, zdokonaluje své schopnosti a osvojuje si nejrůznější postoje, normy a způsoby hodnocení. Prostřednictvím učení mění, rozvíjí svoji osobnost

Učení probíhá jako postupné přibližování k cíli. Způsoby dosažení podle Čápa (1980) mohou být:

- nahodilé pokusy a omyly (časový deficit, emoční tlak)
- postupné pochopení (pochopení principu cesty k cíli)
- metodický postup (vytyčování a ověřování hypotéz).

Motorika - je koordinovaná činnost kosterního svalstva, vnější projev chování jedince. Rozlišujeme motoriku cílenou (volní, úmyslnou) a opěrnou (mimovolní, neúmyslnou, reflexní). Každého pohybu se v různé míře účastní vždy obě složky.

Hrubou - je zajišťována velkými svalovými skupinami (chůze, běh...) a jemnou – zahrnuje pohyby drobných svalů a grafomotoriku (pohyby při psaní, kreslení...)

Motorika je řízena prostřednictvím tzv. pohybových – motorických programů, organizovaných na několika úrovních CNS (neokortex, bazální ganglia, talamus, mozkový kmen, páteřní mícha)

Druhy motorického učení - v didaktickém procesu existuje podle dominance kognitivních procesů, interakčních vztahů, regulace i aktivity učících se subjektů i činností učitele 5 odlišných způsobů motorického učení: imitační učení, instrukční učení, problémové učení, zpětnovazební učení, ideomotorické učení

1. Imitační učení (CVIČ PODLE MĚ!!) - patří k nejrozšířenějším druhům, které se při nácviu dovedností využívají především u začátečníků a u cvičení, která vyžadují přesnost. Svě opodstatnění má i u složitých cvičení náročných na abstraktní myšlení. Důležité je správné předvedení ukázky, neboť představa pohybu se vytváří výhradně přes zrakový analyzátor. Fixace dovedností se uskutečňuje mnohonásobným opakováním.

2. Instrukční cvičení (cvič podle slovního návodu!) - představa pohybu se vytváří dle slovních pokynů – instrukcí. Jedinec před prvními pokusy musí obsah instrukce analyzovat a zpracovat. Pro takovou činnost by měl jedinec znát nezbytné poznatky o nacvičované dovednosti, znát používané termíny. Toto cvičení se aplikuje především při nácviku obtížnějších pohybových struktur u dětí s již částečně rozvinutým abstraktním učením (od 10-11 let a výše).

3. Problémové učení (hledej sám řešení úkolu!) - patří k náročným druhům učení. Vyžaduje od žáků samostatnost a tvořivost. Každému praktickému pokusu předchází myšlenková analýza vzniklé problémové situace, završená formulováním hypotézy – předpokladu jejího možného řešení. Ta je následně v praktické činnosti ověřována a podle povahy průběžného (nebo i finálního) výsledku je buď přijata nebo zamítnuta. Při řešení nastolených problémů postupuje jedinec buď zcela samostatně, nebo za pomoci rad učitele.

4. Zpětnovazební učení (uč se ze svých chyb!) - informace o provedené dovednosti se učící doví až po jejím absolvování (pokus a omyl). Nositel zpětné informace je většinou učitel (trenér) nebo vlastní výsledek činnosti (shozená laťka, dosažený čas...). Zpětná informace je *instrinktivní*, vnitřní – propioceptivní (zrak, sluch, „pocity z pohybu“), vnější – exteroceptivní (informace poskytnutá navíc nad informace z vlastního pohybu) Velmi vhodným zpětnovazebním prostředkem je např. video.

5. Ideomotorické učení (uč se pohybu i ve svých představách!) - teoretická podstata učení spočívá v efektu, že kinestetické buňky v centrálním nervovém systému mohou být drážděny nejen periferně (aktivním pohybem), ale i centrálně (představou pohybu). Centrální podráždění může být evokováno slovem, pojmem (vysloveným učitelem), nebo si je může vybavit sám žák tím, že si promýšlí a představuje nacvičovaný pohyb (pohybovou dovednost). Ideomotorické myšlení je náročné na abstraktní myšlení a přiměřenou koncentraci. Cvičení v představách nemůže praktické cvičení plně nahradit, ale může být jejím vhodným doplňkem.

Fáze motorického učení - průběh učení není lineární a rovnoměrný, ale vykazuje nejružnější odchylky v závislosti na náročnosti osvojované techniky a připravenosti sportovce. Osvojování a zdokonalování techniky je dlouhodobým, časově neuzavřeným procesem. Podle existujících poznatků o motorickém učení lze v jeho průběhu vymezit určité časové úseky – fáze: fázi hrubé koordinace, fázi jemné koordinace, fázi stabilizace a variabilní tvořivosti. V aplikaci na praktický proces osvojování a zdokonalování techniky se obvykle vydělují na fáze nácviku, zdokonalování a stabilizace. Plynule na sebe navazují a každá z nich se vyznačuje specifickými úkoly a celkovým zaměřením, průběhem i přístupem (Dovalil, 2002).

fáze	znaky	úroveň	vnější projev	CNS	mentální aktivita
1.	počáteční seznámení, první pokusy nekoordinované, neutvořené regulační mechanismy, souhyby, tonizace; instrukce a ukázka, motivace	nízká	generalizace (znamená zapojení i jiných svalů)	iradiace (zapojení různých center v mozkové kůře, rozptyl)	vysoká
2.	zpevnění, nácvik a opakování (často	střední	diferenciace	koncentrace (oblasti, které	střední

	monotónní), slovní kontrola a zpětná vazba, povzbuzení, pochvala, stimulace žáka			mají bezprostřední vztah k pohybu)	
3.	zdokonalování, retence, koordinace, zaměření se na výkonnostní aspekty, obměna podmínek, zapojení vnitřního okruhu regulace, ekonomičnost	vysoká	automatizace	stabilizace	nízká
4.	transfer, integrace, anticipace, výkon	mistrovská	tvořivá koordinace	tvořivá asociace	vysoká

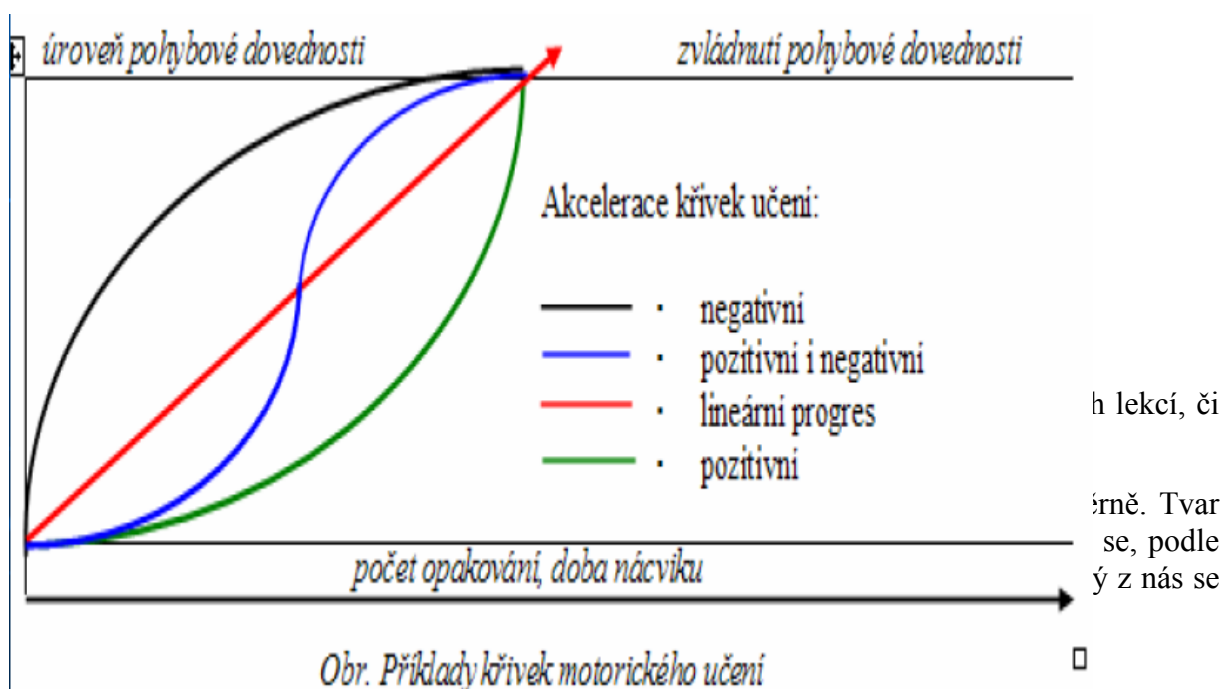
Motorické dovednosti - konečný výsledek motorického učení. Ve vzdělávacím procesu u dětí a mládeže se jedná o nácvik a zdokonalování motorických dovedností. Vycházíme z definice Jiráňka (1968): „...dovednost je učením získaný předpoklad ke správnému vykonávání nějaké činnosti“ (Fajfer, 2005).

Podle Guthrieho (1952) spočívá dovednost ve způsobilosti dosáhnout určitého konečného výsledku s maximální jistotou a minimálním energetickým výdejem nebo v minimálním čase s minimální energií.

Dovednost je učením získaný psychický a motorický předpoklad či pohotovost úspěšně provést pohybový úkol.

Osvojování pohybových dovedností obvykle probíhá podle řetězce: nácvik jednotlivých pohybů – jejich spojování v celky – odstranění zbytečných pohybů a zbytečné síly – upřednostňování a rytmizace pohybů – snižování únavy.

V tréninkovém procesu nám však nejde jen o teoretické znalosti motorického učení, ale o praktické využití v rozmanitých podmínkách vyučovacího procesu. Osvojování motorických dovedností neprobíhá vždy přímočaře. Vztah mezi počtem opakování, časem věnovaným učení a zdokonalování motorické dovednosti je většinou složitější (Fajfer, 2005). **Průběh osvojování pohybových dovedností ilustrují tzv. “křivky učení”**

učí „jinou rychlostí“. Vyjádříme-li graficky vztah mezi počtem opakování učené dovednosti a její kvalitou, dostáváme křivky různé akcelerace – pozitivní, negativní. V jedné z křivek lze zaznamenat **tzv. plató efekt**. V tomto případě se jedná o určitou stagnaci v úrovni učené dovednosti. Příčiny mohou být objektivní (užití nevhodné metody vedoucí k přepětí, přetrénování, nedostatečné materiální vybavení...) nebo subjektivní (nedostatečná motivace, únava, nesprávná životospráva, zhoršený zdravotní stav, nevhodné sociálně-psychologické klima atd.). V průběhu dalšího tréninku (opakování) nastane po určité době opět zlepšování nacvičované dovednosti.

Činitelé v motorickém učení

1. Motivace - potřeba pohybu, ale i odpočinku, bezpečí, uznání, seberealizace. Incentivy (popudy, pobídky) :vlivy z vnějšího prostředí. Motivace patří k základním předpokladům efektivního učení. Je dynamickým činitelem, nejsou stabilní.

2. Schopnosti - jsou obecným předpokladem efektivity jedince v učební situaci.

1. Pohybové (kondiční) schopnosti: mezi pohybovými schopnostmi a pohybovými dovednostmi existují těsné i volnější závislosti.

2. Senzomotorické schopnosti: vztahují se k vnímání pohybových projevů, projevují se zejména v nácviku pohybů.

3. Intelektové schopnosti: podílejí se na zpracování informací, soudů, zobecnění a závěrů (vztah mezi obecnou inteligencí a „pohybovým intelektem“ nebyl spolehlivě prokázán).

4. Sociální schopnosti: působí příznivě v citlivosti, vnímavosti, komunikaci, interpersonálních vztazích (důležité ve hrách, turnajích, soutěžích apod.)

3. Cíl učení - významně ovlivňuje efektivitu motorického učení. Cíl učení by měl svěřenec chápat (vnitřní ztotožnění). Důležité je správné rozvržení práce, metod, stylů řízení apod.

4. Stimulace - zahrnuje další dynamické procesy: emoce a vůli.

Emoce: hrají závažnou roli v psychice svěřence, v hodnocení sebe samého, jeho okolí, v hodnocení nácviku...

Vůle: hraje roli v překonávání překážek a sebeovládání.

Některé emoce působí tlumivě (strach, smutek, hněv, nespoutaná radost...), je potřeba postupovat individuálně.

5. Percepce a prezentace úkolu - důležitá je správná představa o nacvičované dovednosti. Je vhodné prezentovat představu z více senzorických informací (zrak, sluch) .

6. Zpevňování - proces učení není jednorázovou záležitostí, vyžaduje mnoho opakování i času pro nácvik. Zpevňováním se zvyšuje pravděpodobnost udržení intenzity žádoucího chování.

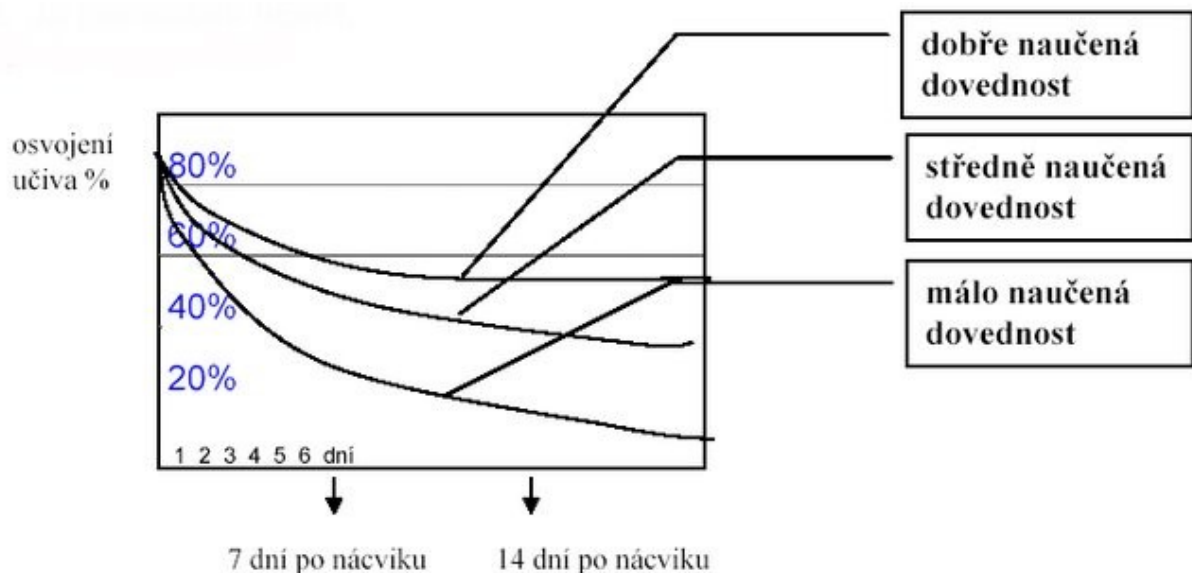
7. Retence – znamená uchování si naučené dovednosti v paměti. Je podstatou učení. Paměť má význam i při vlastním motorickém učení. Je nutné vyučovací jednotky řadit tak, aby v průběhu učení nedocházelo k zapomínání. Důležitou roli v retenci mají následující faktory:

a) druh pohybové činnosti

- b) strategie nácviku (kritická místa)
- c) čas od doby nácviku k jejímu využití
- d) hloubka osvojení dovedností (křivka)

8. Integrace - Hierarchicky nejvyšší činitel, izolovaná pohybová dovednost má v praxi jen omezený význam. Je nutné izolované pohybové činnosti uplatnit v kontextu dalších pohybových činností. Platí, že čím větší je rozsah nacvičovaných dovedností (povrchní, encyklopedické učení), tím menší jsou možnosti k jejich integraci do funkčních celků

Transfer = efekt, který má praxe v jedné dovednosti (činnosti) na výkonnost či progres v jiné dovednosti (činnosti); pozitivní přenos. Interference = negativní přenos; zhoršuje předpoklady k nácviku dovednosti (činnosti) jiné

Multisenzorická facilitace motorického učení – emoční kontakt s pacientem, motivace pro snadnou paměťovou fixaci, aktivace limbického systému.